

DANSKE BREVE I ITALIEN

AF

HENNY GLARBO

Det er en velkendt sag, hvor stort udbytte baade turister og videnskabsdyrkere har af at finde indfødte raadgivere og vejledere i de lande, de besøger; og gælder det i vore dage, var det saa langt vigtigere i det 17. aarh., hvor rejsehaandbøger og kataloger var saare mangelfulde, og hvor biblioteker og samlinger var privateje og derfor kun aabnedes ved introduktioner. Videnskaben var paa den anden side dengang mere international end nogensinde. Sprogvanskeligheder eksisterede knap, da Latin var alle parters naturlige udtryksform, naar det drejede sig om videnskabelige emner; og de danske lærde var desuden sprogligt vel udrustede baade i tysk og fransk og meget hurtigt ogsaa italiensk – et ikke ringe antal af brevene er skrevet paa italiensk. Det er derfor intet under, at de ofte knyttede indgaaende, videnskabeligt og menneskeligt værdifulde forbindelser i udlandet, der bestod længe efter deres hjemkomst fra rejsen.

Paa en rejse i Italien har det været min opgave at efterspore de breve fra Danske i det 17. aarh., der fandtes, hvor jeg kom, og som viste deres forbindelse med italienske lærde paa deres udenlandsfærd. I denne sammenhæng maa dog først nævnes en ikke-Italiener, nemlig den danske læge JOHAN RODE, der i en menneskealder til sin død 1659 virkede i Padua, hvor den alsidige lærde var den første og meget værdifulde støtte for de unge Danske, som han bl. a. forsynede med introduktioner til sine lærde venner i Rom og andetsteds.

I biblioteket i Turin findes en stor samling breve¹ fra Rode til Cavaliere CASSIANO DAL POZZO, en kundskabsrig forsker, der i sit palads i Rom havde store samlinger af bøger og mønter, antik kunst, mineralier m. m. Hans brevveksling med Rode handler om arkæologiske og litterære emner, men Rodes breve er tillige fulde af anbefa-

¹ Afskrifter af disse breve (453 stk.) findes i kgl. bibl. Ny kgl. Saml. Fol. 1559.

linger for de danske rejsende, der agtede sig til Rom, og som ofte gik direkte til dal Pozzo for ved hans hjælp at faa adgang ogsaa til andre samlinger, bl. a. Vatikanets, eller blive introduceret til andre lærde. Dal Pozzo var nær knyttet til pavehoffet paa den tid, da pave URBAN VIII og kardinal FRANCESCO BARBERINI kastede glans over Vatikanet.

Kardinalen havde ogsaa under sit ophold ved det franske hof 1625–26 truffet den unge Hamburgenser LUCAS HOLSTENIUS, der havde studeret i Holland, England og Frankrig og nu i Paris var gaaet over til Katholicismen. Kardinalen følte sig tiltalt baade af hans lærdom og hans karakter, tog ham med til Rom og gjorde ham til bibliotekar for de storslaaede barberinske samlinger; han fik tillige et kanonikat, bolig i Vatikanet og en stilling ved det pavelige bibliotek. I 1655 sendte ALEXANDER VII ham som sin repræsentant til Innsbruck for at overvære den højtidelige akt, da dronning CHRISTINA AF SVERIGE afsvor sin lutherske tro og blev optaget i den katholske kirke. Lucas testamenterede sit bibliotek og arkiv til kardinal Barberini, og det findes nu i den Barberinske Samling (nr. 131) i Vatikanets bibliotek.

Det fremgaar klart af hans brevsamling, hvor god og hjælpsom en ven han var for de Danske, som han betragtede som sine landsmænd; en behagelighed var det ogsaa, at de kunde tale tysk sammen. Der findes en række breve til ham fra slesvigske og holstenske fyrster, baade af den katholske og de protestantiske linier, hvoraf man kan se, hvor utrætteligt han hjalp dem til at faa udbytte af deres ophold i Rom. Der findes tillige breve fra nogle danske adelsmænd. CLAUS v. QUALEN takker ham (1655), fordi han havde taget sig af den unge BALTHAZAR v. HATTEN, HENRIK v. HATTENS søn, der blev syg og døde i Rom, og Lucas sørgede senere for, at hans efterladenskaber blev sendt hjem. CHRISTOPHER RANTZAU (d. 1696) stod Lucas Holstenius særlig nær, da han i Rom – maaske under Lucas' indflydelse – gik over til Katholicismen. Der findes 7 breve fra Rantzau fra aarene 1650–57. I det første, der er fra Neapel, takker han hjerteligt Lucas for alt, hvad han har gjort for ham; han „har ikke blot vist mig Landsmandsskab, men været som en Fader for mig“. Han havde bl. a. introduceret ham hos kardinal Barberini, og takket være dennes anbefaling havde han i Neapel faaet lov at se den hellige Januarius' blod, en kostbar relikvie, og ogsaa skaffet sine kammerater tilladelse til at se den. Nu havde han truffet tre kavallerer fra Malta, hvoraf den ene var Tysker, som via Messina vilde rejse tilbage til øen, og som havde foreslaaet Rantzau at rejse med. Han beder derfor Lucas

skaffe ham en anbefaling fra Kardinalen til Malteserridderens stormester.

Fra Malta rejste Rantzau med skib til Genua, hvor han maatte ligge i karantæne i tolv dage og benyttede tiden til at skrive et par breve om praktiske ting til Lucas. Han havde sendt 116 stk. gods fra Malta til Lucas' adresse i Rom og beder ham nu sende det videre til Milano; hvad han iøvrigt havde efterladt i Rom skulde sendes direkte til Rantzaus hjem i Danmark. Han ender alle brevene med varme hilsner til en række kardinaler og andre høje gejstlige, som Lucas havde bragt ham i forbindelse med.

En anden ven af de kundskabssøgende Danske, som dal Pozzo og Rode bragte dem i forbindelse med, var ægyptologen ATHANASIUS KIRCHER, der under studiet af indskrifterne paa de i Rom fundne obelisker tillige havde faaet et indgaaende kendskab til den romerske arkæologi, saa at de Danske ikke kunde faa en bedre vejviser i den labyrint af ruiner, som byen og omegnen dengang udviste. Kircher var jesuit, og hans efterladte brevsamling findes derfor i Archivum pontificale universitatis Gregorianæ i Rom. Der findes heri breve fra en række holstenske fyrster, desuden fra HENRIK FABRICIUS v. KIELMANNSECK 1661, CHRISTOPHER RANTZAU 1651-53 (6), BERTEL BARTHOLIN 1643, JOHAN RODE 1642-55 (26), VITUS BERING 1647 (2), ULRIK FREDERIK GYLDENLØVE 1656, LUDVIG POUCH 1645 og HENRIK JULIUS BLOME 1655-72 (22).

I Florenz fandtes endnu en lærd Italiener, der blev en god ven af de Danske, den berømte og ejendommelige polyhistor ANTONIO MAGLIABECHI. Hans mor havde bestemt ham til guldsmed, men han var, som hans biograf skriver, født med et kald for bøger, som han samlede og dyrkede hele sit liv. Han efterlod sig intet forfatterskab, men han havde en enestaaende hukommelse, saa han kunde gøre det læste frugtbart for andre, hvad hans udstrakte korrespondance med hele den daværende lærde verden i og uden for Italien vidner om. Ogsaa personligt søgte de ham for at faa raad og vejledning i deres studier eller positive oplysninger om et spørgsmaal. Han boede i en ganske enkelt bolig i Via della Scala, hvor hver plet var optaget af bøger undtagen en krog med hans simple seng.

Florenz var stolt af hans berømmelse, og de to Mediceere, stormagterne COSIMO III og kardinal LEOPOLD, tøvede ikke med at tage ham i deres tjeneste. Magliabechi fik det hverv at samle alle de bøger, der fandtes i de mediceiske paladser og villaer, i eet stort bibliotek i Palazzo Pitti og at forestaa det som bibliotekar. Cosimo fulgte hans

arbejde med respekt og interesse og besøgte ham daglig i biblioteket. Da Magliabechi blev gammel, overtalte Cosimo ham til at flytte ind i en æresbolig i Palazzo Vecchio med alle sine bogskatte, men da halvdelen var flyttet, og M. til sin fortvivelse saa den uorden, de var kommet i, forlangte han at komme tilbage til sit lille hjem i della Scala.

Det er ikke helt klart, om det var gennem Johan Rode, at de Danske fra først af kom i forbindelse med Magliabechi – efter brevene at dømme var PETER SCAVENIUS og RASMUS BARTHOLIN blandt de første – men siden gik det glat, da den ene introducerede den anden, og alle blev vel modtaget af den stilfærdige, venlige lærde, saa at praktisk talt blomsten af danske videnskabsmænd fra 2. halvdel af det 17. aarh. besøgte ham, fik hjælp hos ham og følte sig i taknemlighedsgæld til ham. Et brev fra MATTHIAS WORM (1664) giver os et indtryk af, hvad han gjorde for de unge studerende. Fra Rom skrev Worm og bragte ham sin varmeste tak: han havde ført ham rundt i sin blomstrende by, havde ladet ham, der var begærlig efter at se alt, hvad der var tilbage fra oldtiden, græsse i ruiner og udgravninger af de vidunderskønne ting, han havde ført ham sammen med flere meget lærde mænd, ja givet ham lejlighed til at faa en samtale med selve kardinal Leopold, og da han rejste, havde han medgivet ham breve til sine lærde venner i Rom. Han tilføjer sin adresse i Rom, hvis M. vilde glæde ham med et brev. Om Worm fik svar, ses ikke, men til HOLGER JACOBÆUS, der i 1676 opholdt sig i Florenz og kom til at staa M. meget nær, findes 3 breve i Rigsarkivet, mens der i Florenz findes ikke mindre end 26 breve fra Jacobæus til M.. De indeholder, foruden taksigelser for hans venskab og hans „amabilissima conversazione“, oplysninger om danske venner, der enten havde været eller vilde komme til Florenz, om litterære spørgsmaal og især om Steno. NIELS STENSEN kom første gang til Florenz i 1666, hvor han gik over til catholicismen og drev sine studier i flere aar. En række smaa billetter vidner om hans nære venskab med Magliabechi. Han beder ham om hjælp til en fortolkning af et sted hos Origenes, om laan af bøger – ogsaa nogle, der stod paa Index – og endelig giver eller beder han om oplysninger om fælles danske bekendte, om deres adresser o. l.

Til slut skal gives en liste over de breve fra danske, jeg har fundet i Magliabechis arkiv i Biblioteca Nazionale Centrale i Florenz, alle i Classa VIII:

CHRISTOPHER BARTHOLIN 1678–1708 (19), no. 413,
 CASPAR BARTHOLIN 1677–92 (28), no. 316,
 samme til GEMIANO MONTANARI 1676 (1), no. 316,
 ERASMUS BARTHOLIN 1656 (2), no. s. IV t. IV,
 THOMAS BARTHOLIN 1663 (1), no. s. IV t. IV,
 JENS BIRCHEROD jun. 1684 (2), no. s. III t. V,
 JENS JENSEN BIRCHEROD 1685 (1), no. s. I t. II,
 HOLGER JACOBÆUS 1676–99 og udat. (26), no. 315,
 JENS ROSENKRANTZ 1661–62 og udat. (3), no. 1201,
 FREDERIK ROSTGAARD 1698–99 (2), no. 1202,
 JØRGEN SCHEEL 1690–91 (3), no. 1205,
 PEDER SCAVENIUS 1655 (1), no. 1216, samme til CARLO DATI 1655–
 61 (8), no. 1216,
 NIELS STEENSEN 1672 (1), udat. (5), no. 325¹, og 1672–80, udat.
 (ialt 4), no. 1356,
 MATTHIAS WORM 1664 (1), no. 1209, og 1665 (1), no. 1226.

Det skal tilføjes, at de italienske arkiver og biblioteker har erklæret sig villige til at lade breve fotografere og sende til Danmark, dog kræves der for brevene i Universitas Gregorianæ visse formaliteter, der bedst lader sig ordne gennem udenrigsministeriet.

¹ En afskrift af disse breve findes i Kgl. Bibl. Ny kgl. s. 4to 2414.